

504

NOU Y CURIOS ROMANS DE LAS GRANS VIRTUTS Y MOLTAS EXCELEN- CIAS DEL HUMIL, SENCILL Y DESPRECIAT JUMENT,

Compost per lo expert Ennesel Lano eruditissim escudrinyador
dels secrets mes naturals y Manescal Major de la dilatadissima
y populosa Provincia de Àsinaria y sos Contorns.

*Una Senyora á un subjecte,
li digué: Vosté es gran Asa,
pensá l' deixar una brasa,
prenguéu ell per bon afecte;
discorrent, no ser defecte,*

Quant al principi del mon,
la sagrada Omnipotencia
li doná ab son ser lo ser,
ab que las cosas engendra,
Ordená que el ayre sutil,
Ocells en sa gran esfera
de varios colors criás
vestits de plomas llaugeras.

Y entre ells senyalás alguns
en virtuts y prehemencias,
com la Aliga coronada,
que atisba an al quart planeta,

Vista perspicás constant;
lo Fenix que al Sol se crema,
la Cigonya, que á sos pares,
quant son molt vells alimenta;

Lo Cisné mut que no canta,
sino quant sa mort lo cerca,

*ser capás de tanta cosa,
tanta virtut copiosa,
com enclou eix Animal;
gosa (responguéli) tal
Vosasté? y de tanta cosa?*

lo Astór y Sacre Rapants,
que fogosos en la guerra,
Per l'ayre voltan llaugers,
captivant als qui flaquejan;
y altres ocells, que sas gracias
callo, perque son immensas.

Ordená també quel' foch,
que enclogué á la quarta esfera,
força donásan al Sol,
per escalfarnos calenta.

Al aygua humida maná
produhís la gran caterva
dels peixos, que en sas entranyas
habitan y se alimentan:

Y que de estos se amostrassen
de tan estranya grandesa;
com son, lo Cayman vorás,
la tragadora Balena;

Lo Cocodrillo traydor;
plorar ab la cautela,
ab que cantan dolsament
las enganyosas Sirenas.

Y que per mes hermosura
disposá á la mare terra,
despres de produhir las plantas,
també sustentás las Feras.

Que al ferós Lleó donás
valor, forças y feresa,
temerós animo y vil
á la cobarda Pantera.

Al geperut Dromedari
grandissima llaugeresa,
y forças als Elefants
per sa molta corpulencia.

Una de estas elegí
la sabia naturalesa,
que en servey dels homens tots,
mes que totas fos potentia.

Dotantla de grans virtuts,
de gracias y de excelencias,
de forças y habilitat,
solicitud y paciencia.

Es molt amiga del home,
te pau ab totas las bestias,
profitosa en las ciutats,
y estimada en las aldeas.

Al fi si voleu saber
qui pot ser aqueixa bestia,
Ase en catalá se diu,
Asno se diu en Castella.

En França se diu *L'ane*,
Aanes en Inglàterra,
en Alemanyá *Ennesel*,
Jumentum llatina llengua.

Y com son igual cada hu
té, igual seu es la Jumenta:
estos pretench alabar,
si un poch atenció me tenen.

Ya despres de haber criat
la Divina Providencia
al home á la sua semblansa,
y lo Cel per la sua herencia;

Luego que del Paradis
llança la desobediencia

á nostre primitiu pare,
y á nostra mare primera

D'est Animal se ajudaren,
com Eliodoro referma,
per passar tot lo treball
del desterro y penitencia.

Los majors apotentats,
que seguiren la lley vella
ab Asens se passejaban
posats ab ricas cubertas.

Al segon llibre dels reys
se troba, que Abraham era
dels famosos Patriarcas
molt rich de honor y de hisienda.

Aquest quant de son fill unich
fer volgué oblació sangrenta,
Ase portá, y tingué ditxa
de veurer sa fe perfeta.

També la santa Escripura
nota, quant Abigail bella
aná á casar ab David,
ab Burra aná caballera.

Y la rica Sunamitis,
que un temps allotjá al Profeta
Eliseo, tingut per sant
en las terras mes desertas,

En Ase cercant anaba
al Sant, que á sa filla tendra
desdel regne de la mort,
al de la vida primera

Li tornás; y lo rey Saul,
que rey ungit de Israel era,
antes quel poble lo ungis,
de son pare las Jumentas

Aná á cercar, que herbejant
estaban per las florestas,
y sos fills, essent ell Rey,
sempre per las majors festas

En Asens galans exian,
com Mifisobet referma,
del mateix Mifiboset,
que era fill del rey de Judea

En aquella real historia,
notan las sagradas lletras,
que quant ab lo rey David
aná á ajustar certa guerra,

Ab

Ab Asens los dos anaren
no ab los caballs, ni las eguas;
y pus lo poble de Deu
los preciaba ab tantas veras,

Sens dubtari gens, seria
per mes honra y més grandesa:
aixi fou ab los gentils,
com Naso molt be ho sentencia.

Ab Asens los Deus anaren
á dar lo castich y pena
als furibundos gegants,
que posánt penyas á penyas

Pensaren pujar al Cel,
y atropellar los planetas:
Y basta pera saber
qu'es mes que totas perfeta

Esta bestia; pus triumfant
se veu Jesuchrist en ella,
en lo dia que feu lo poble,
á sa Magestat Eterna,

La entrada en Jerusalem,
ab tants de rams, tanta festa;
y quant aquella Senyora
parí, quedantse donsella,

Ab Joseph perfet varó
á Egipte fugí ab sumera.
La Burra que aná Balam,
antes que no lo Profeta,

Veü al Angel ab la espasa,
y parlá dita Jumenta.
Afirma sant Agusti,
que de nostra mare Iglesia

Fou figura nova lo Ase,
com la Burra de la vella.
Lo primer que llaurá camps
Noé fou, y es cosa molt certa,

Que ab una burra y un bou,
ubrí á la terra las venas.
Aristoteles y Plinio,
ab Varro nos aconsellan

De est animal las virtuts,
proprietats y preheminencias.
Lo philosoph Apuleyo
no se afronta, ni desprecia

De ser Ase, pus escriu
ser transformat en la essencia;

aquest escrigué lo llibre,
que en tota la Libia, y Media

Ase de or fou nomenat
per sas agudas sentencias:
Y Job també fou molt rich,
y fou sa major riqueza

Tenir burras, pus se sap
que passaren de sinch centas;
y los famosos Romans,
per aumentar sas hisiendas

Copia de Asens pasturaban
en sas ben guardadas herbas,
com Marco Varron escriu
en sas obras sempre eternas.

També se diu, que en lo seu temps
se va fer una gran venda;
sols de un Ase que's vengué
en mes de tres mil monedas.

Al compte Malla gitano
tota sa gran opulencia
li vingué de criar Asens,
y de ells tingué sa grandesa.

Las damas, que en Barcelona
estaban mes opulentas,
anaban á sas visitas
ab los burrets de Sardenya.

Eran en tant estimats
estos Sardets, que per ellas
era lo millor present,
quant arribaban galeras.

Los pares de la Cartuxa
plens de virtud y noblesa,
mes estiman un bon Ase,
que deu caballs per sas eguas.

Dels pares de Sant Geroni
en los prats y las devesas,
Potrets pasturan superbos
fills del Ase, que sustentan.

Amés de aixó, est animal
té tantas virtuts secretas
en son cos, que será rahó
sian estimats sos membres.

Dioscórides nos avisa,
que si hun (sens salut) se menja
sos fetjes, será guarit,
de gota coral y llepra.

Y en lo capitol mateix
diu, que en polvoras desfetase
las unglas, qui las beurá;

salut alcansará entera.

També diu, que las polvoras
de las unglas devanteras,
curarán de porcellanas,

si ab lo vinagre las mesclan;

Plinio escriu, la blanca llet
de la Burra, es molt potent
per lo verí y las matsines,
y lliurar de pestilencia.

També mesclada ab la mel
cura de la disenteria,
y posada ab pols del ungl,
lleva lo mal de ceguera.

Altra propietat major
té, que entre bestias y feras,
sols los Asens y Colomas
se sap, que fel ells no tenen.

Altres secrets admirables
deixo, de naturalesa,
perque no vull enfadar,
ab ma Jumental arenga:

Pero no deixaré jo
(ques obligació discreta)
de referir las virtuts,
que en un animal se veuhen.

A quant considerám criat
aprofita aqueixa bestia,
mes quels demes animals,
y que ab menos gasto menjaren.

Poden fer los Asens sols
lo treball de mes maneres,
que no los altres, pus saben
acomodarse á la cella.

Quant importa, porta bast,
quant convé, tira carreta,
ella llaura bé, com lo bou,
y mena molt bé la rella.

La càrrega que li posan,
té cuidado vage dreta,
sap ruar com lo caball,
ningun ofici desprecia.

Pus serveix pera la cinia,
porta municions del guerra,
pera detenirlo un soldau
pot més, que no trenta rendas.

Peraque camine, un arri,
val mes que divuit espuelas;
no hi ha animal mes valent
com lo Burro, es cosa certa.

Pus que un Ase á un gran Lleó
á cossas mata ab violencia;
y també Plutarco afirma,
que Asens á tigres tremendos.

Se ha vist, que han donat la mort.
No sols viu té fortaleza,
digau lo esforçat Samsó,
quant fou de gent Philistea.

Embestit, que descuidat
estaba, prengué de en terra
una barra de Ase pacás;
matá casi mit ab ella.

Aquest animal donaba
aquellas sinch vocals lletas
de oygan quant brama, que diu
A, E, I, O, U; y nos ensenya

A llegir, pus estas son
las primeras que se aprenen.
La monarquia Romana
dibuixaba en sas banderas,

Pera denotar silenci,
del Ase los ulls y orelas,
Los Arabes y Egipcios
observants en gran manera.

Dels ritos y ceremonias,
sos oráculs y quimeras;
la pell del Ase pintaban
en pendons y sas empresas:

Y de aixó preciaban molt,
perque silenci tinguessen;
aquest demano al lector,
que llitja ab paciencia.

Las cosas de aqueix Jument,
(totas de misteris plenas,
y aprobadas per autors)
en la Catalana llengua.